

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 17.

Lördagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående pension åt vårdarinnan vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas Kristina Vilhelmina Petersson.

Propositionen föredrogs och hänvisades till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående livränta m. m. åt gårdsägaren J. N. Gustafsson i Östersund och hans hustru.

Vid föredröning av statsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid verkställande av utav riksdagen medgivet fastighetsbyte med danska staten lämna annat än ursprungligen avsett vederlag m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående skattefrihet under åren 1921—1923 för vissa inkomsttagare m. m.; och

nr 5, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för en jämlik och rättvis taxering av jordbruksfastigheter.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bevillningsutskottets betänkande nr 3 rörande väckt motion om ändring av 55 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bere-

Första kammarens protokoll 1920. Nr 17.

dande av tullfrihet vid införsel av för Svenska röda korset avsedda ambulansautomobiler; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av en telefonkabel.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i sparbankslagen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 16 mom. 6 värnpliktslagen den 17 september 1914; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i 10 § andra stycket i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 12.

Vid föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av 40, 41 och 42 §§ i lagen om fattigvården den 14 juni 1918, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 12.

Föredrogos första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om tillägg i § 4 av reglementariska föreskrifter för riksdagen.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i fråga om beredande åt den rättssökande allmänheten av

vissa lättnader beträffande handlingars inlämnande m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle detta beslut jämlikt § 63 riksdagsordningen genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot barns brukande och vuxnas missbrukande av tobak, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Föredrogs första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om uppdragande åt försvarskommissionen att utarbета förslag till ett fullständigt nytt tjänstgöringsreglemente för de värnpliktigas övningar; och

nr 8, i anledning av väckt motion om ävägbringande av utredning, huruvida behovet av underbefäl skulle kunna fyllas genom att staten uppläte egna hem åt personer, som i gengäld tjänstgjorde som underbefäl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser.

Skrivelseförslaget godkändes.

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående be- myndigande för Kungl. Maj:t att vid verkställande av utav riksdagen medgivet fastighetsbyte med danska staten lämna annat än ursprungligen avsett vederlag m. m.

Skrivelseförslaget godkändes, under förutsättning att även andra kammaren bifölle vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i för-

ordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, jämte två inom riksdagen väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 12, med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

I sammanhang med propositionen hade utskottet jämväl till behandling förehaft en inom första kammaren väckt motion, nr 181, av herrar *Träff* och *Almkvist*, samt en inom andra kammaren väckt motion, nr 276, av herrar *Björklund* och *Vennerström* med instämmande i vissa delar av herr *C. O. Johanson*, vilka motioner väckts i anledning av Kungl. Maj:ts omförmälda proposition samt blivit till utskottet hänvisade.

Vid den kungl. propositionen funnos fogade förslag till reglementen

- 1) för stadsstyrelse med kommunalborgmästare;
- 2) för stadsstyrelse utan kommunalborgmästare; samt
- 3) för stadsstyrelse med kommunalborgmästare och lagfaren kommunalrådman.

Vad innehållet i ifrågavarande reglementen beträffade, hade i ovannämnda motioner föreslagits vissa ändringar; och utskottet hade i nu föredragna utlåtande anført, bland annat, att utskottet dels på grund av det i de båda likalydande motionerna anförda, dels på grund av inom utskottet väckta förslag, beslutat föreslå riksdagen att uttala sig för de ändringar i berörda reglementen, vilka framginge av vid utlåtet fogade bilagor A, B och C.

Lagförslag rörande reglering av magistratsförvaltningen i städer under landsrätt.

Punkten a).

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 12, måtte för sin del antaga förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, så lydande som utlåtet visade.

Herr *E k m a n*, *K a r l J o h a n*: Herr greve och talman! Den nu föreliggande frågan om magistratsförvaltningens ordnande i städer under landsrätt är av stor och genomgripande betydelse för hela vår framtida kommunalförvaltning. Redan nu äro städerna under landsrätt icke så få; i framtiden kommer denna stadsyp att erhålla allt större omfattning, och det är icke uteslutet, att den efter den väntade rättegångsreformens genomförande kan komma att omfatta flertalet av Sveriges städer.

Det är också den väntade rättegångsreformen som gjort den föreliggande frågan aktuell. Visserligen är den nuvarande organisationen av kommunalförvaltningen i städer under landsrätt i viktiga hänseenden allt annat än tillfredsställande. Såsom det nu är handhaves

nämligen magistratsförvaltningen i dessa mindre landsstäder av en särskild stadsstyrelse, vars organisation och uppgifter angivas i ett av Kungl. Maj:t fastställt reglemente. Stadsstyrelsen består uteslutande av lekmän, tillsatta endast på viss tid. Någon garanti för formell insikt och kompetens förefinnes alltså icke, en fordran, som måhända i de flesta av dessa städer under landsrätt med deras jämförelsevis små förhållanden är mindre nödig, men som torde vara oeftergivlig, då systemet skall utsträckas till ett mera betydande antal av landets städer. Valet av ordförande i stadsstyrelsen är helt och hållet lagt i Konungens befallningshavandes hand. Under det att i städer med egen jurisdiktion borgmästaren utses av Kungl. Maj:t inom ett av stadens röstberättigade invånare uppsatt förslag å tre personer, har en stad under landsrätt för närvarande intet motsvarande inflytande på valet av ordförande i dess stadsstyrelse. Den omedelbara ledningen av polisväsendet utövas i de flesta städer under landsrätt av stadsstyrelsens ordförande. Här intager alltså i detta hänseende ungefär samma ställning som borgmästaren i en magistratsstad. Att en sådan anordning icke kan vara tillfredsställande, om ej tillräcklig kompetens hos stadsstyrelsens ordförande är att påräkna, ligger i öppen dag. I fråga om debitering och uppbörd av kronoutskylder samt mantalsskrivning räknas stad under landsrätt såsom tillhörande landsbygden och är alltså underkastad samma ordning som gäller för en landskommun. Jämväl med avseende å exekutionsväsendet är stad, lydande under landsrätt, att hänföra till landet. För sådan stad är Konungens befallningshavande överexekutor samt landsfiskal utmättingsman.

Det är emellertid — såsom redan antytts — icke dessa brister i den nuvarande organisationen av kommunalförvaltningen i städerna under landsrätt som närmast gjort frågan om en reform av magistratsförvaltningen i dessa städer aktuell, utan det är hänsynen till den blivande rättegångsreformen. Under det pågående arbetet för förberedande av rättegångsreformen hava nämligen betänkligheter uppkommit mot bibehållande av den nu bestående olikheten mellan landsbygdens och städernas domstolsväsende. Redan i nya lagberedningens år 1884 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning framhölls, att denna olikhet vilade på principiellt oriktig grund och uppenbarligen utginge från historiskt givna förutsättningar, som numera ej ägde samma betydelse som förut. Rättsskipningens ordnande och bekostande måste lika väl för stad som för landsbygd vara en statens, ej en kommunens angelägenhet. Indelningen av stad och kringliggande landsbygd i olika jurisdiktioner medför ofta kännbara praktiska olägenheter, vilka i synnerhet framträda bjärt i de mindre städerna. Åtskiljandet av domareverksamhet och förvaltningsgöromål anses i våra dagar såsom ett önskemål. Ur processuell synpunkt bör sålunda fordras, att stad och landsbygd snarast möjligt bliva i judiciellt avseende likställda, så att domstolsväsendets ordnande och bekostande jämväl i stad blir statens angelägenhet, och att landsbygd och stad förenas till gemensam jurisdiktion, där så finnes ändamålsenligt.

*Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.*

(Forts.)

Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.
(Forts.)

Men av en sådan omläggning av domstolsväsendet måste bliva en given följd, att befattningen med magistratsgöromålen — vilken nu i städer med egen jurisdiktion är uppdragen åt stadens borgmästare och råd — i framtiden måste anförtros åt en *särskild stadsstyrelse*, på samma sätt som redan nu, ehuru i alltför outvecklade och bristfulla former, äger rum i städer under landsrätt.

Riksdagen har också i skrivelse den 19 maj 1915 — i sammanhang med frågan om åtgärder för att åt mindre städer, som ville avstå från egen jurisdiktion, bereda ett lämpligt ordnande av deras rättskipning i sammanhang med angränsande landsbygds — hemställt om en utredning på vad sätt i städer under landsrätt de kommunala och administrativa uppgifter, som eljest åläge magistrat, lämpligen borde tillgodoses, samt anmodat Kungl. Maj:t att till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Efter det svenska stadsförbundet blivit över denna skrivelse hört, har den begärda utredningen verkstälts av särskilt tillkallade sakkunniga; och förslag i ämnet förelades genom kungl. proposition, nr 278, förra årets lagtima riksdag. Men förslaget blev, ehuru av konstitutionsutskottet med vissa ändringar tillstyrkt, av bågde kamrarna avslaget. Det är detta förslag, som nu åter förelagts riksdagen; dock har därvid hänsyn tagits såväl till utskottets som till vissa andra inom riksdagen gjorda anmärkningar mot fjolårets förslag; och innevarande års utskott har dessutom, med anledning av väckta motioner, underkastat förslaget förnyad bearbetning och jämkning. I det skick det nu föreligger på kamrarnas bord, torde det fullt motsvara vad riksdagen i sin skrivelse den 19 maj 1915 avsett. — Huvuddragen av den föreslagna nya organisationen äro angivna i den nya § 54 i förordningen om kommunalstyrelse i stad. Enligt denna skall stadsstyrelsen bestå av en kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän. Kommunalborgmästare tillsättes av Kungl. Maj:t bland tre behöriga personer, som föreslagits av stadens vid stadsfullmäktigeval röstberättigade invånare. Kommunalrådmän utses av stadsfullmäktige eller, där sådana icke finnas av allmänna rådstugan. De närmare bestämmelserna angående stadsstyrelsens sammansättning och befogenheter, i vilka fall juridisk kompetens erfordras, och huruledes dispens därifrån må kunna vinnas för att bereda tillfälle för förtjänta kommunalmän att kunna utnämnas till kommunalborgmästare m. m. dylikt — alla dessa bestämmelser återfinnas i de särskilda reglementena, som på grundvalen av de vid betänkan det fogade reglementsförslagen skola för varje särskild stad utfärdas av Kungl. Maj:t och vilka bestämmelser i alla viktiga delar ej skola kunna ändras utan riksdagens medverkan. Detta sista är ju en rätt ovanlig form av lagstiftning, och jag vet väl, att vissa anmärkningar skola kunna göras mot dessa konstitutiva bestämmelsers intagande i reglementena i stället för i själva kommunallagarna; men något konstitutionellt hinder mot att så göra finnes icke; och det är mest praktiskt med hänsyn till olikartade förhållanden i olika städer. Ett annat förfarande skulle allt för mycket regelbinda och sterilisera. — Inom utskottet har beträffande själva

lagförslaget och reglementsbestämmelserna, såsom de i utskottets betänkande föreligga, fullständig enighet rått; och jag tillåter mig alltså, herr greve och talman, att yrka bifall till vad utskottet i den föredragna punkten föreslagit.

Lagförslag rörande reglering av magistratsförvaltningen i städer under landsrätt.

(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Det nu föreliggande konstitutionsutskottsbetänkandet är i två avseenden särdeles anmärkningsvärt; å ena sidan däri, att den föreslagna lagtexten strider mot motiveringen, och å den andra däri, att motiveringen, om den är riktig, strider mot grundlagen. Jag vet väl, att utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts framställning, och jag vet väl också, att Kungl. Maj:t anknutit till yttranden inom riksdagen förra året, men ett sådant divisionsansvar medför icke, att saken förbättras, och då jag nu går att yrka avslag, ber jag därför att få motivera det med ett par ord.

I det föreliggande lagförslaget stadgas, att sådana städer, som icke hava egen magistrat, skola hava en stadsstyrelse, bestående av kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän, och att Kungl. Maj:t skall tillsätta kommunalborgmästaren jämlikt vissa bestämmelser, som äro angivna i den föreslagna § 54, samt att reglemente för stadsstyrelse utfärdas av Kungl. Maj:t efter därom av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan upprättat förslag. Det är alltså en tillämpning av den gamla formen att staden själv föreslår reglemente och Kungl. Maj:t fastställer detsamma. Det är ett slags partikulär lagstiftning av Kungl. Maj:t och staden själv utan riksdagens medverkan.

Till belysning av huru dessa förhållanden skulle ställa sig har Kungl. Maj:t bifogat tre reglementen. I sista paragrafen i vart och ett av dessa reglementen finnas uppräknade vissa föregående bestämmelser och så säges att ändring i dessa bestämmelser icke får göras utan att riksdagen blivit hörd. Det heter sålunda: »Väckes fråga om nytt reglemente för stadsstyrelsen eller om ändring i sådant reglemente, ankomme å stadsfullmäktige att därom göra framställning hos Kungl. Maj:t, som i ärendet beslutar, i fråga om ändring av de i de och de paragraferna meddelade bestämmelser dock först efter riksdagens hörande.»

Man frågar sig då: varför står denna bestämmelse i ett reglemente som utfärdas av Kungl. Maj:t allena jämlikt § 54 i kommunalstyrelseförordningen efter stadsfullmäktiges förslag? Svaret på den frågan får man i motiveringen, då det säges, att det är nyttigt för stadsfullmäktige att, då de vilja göra ändringar i dessa paragrafer, veta, att Kungl. Maj:t ärnar höra riksdagen. Ja, det kan vara mycket nyttigt för stadsfullmäktige, men det är icke frågan om det, utan frågan är, huruvida en sådan bestämmelse förpliktar Kungl. Maj:t att höra riksdagen. Nu finns det icke ett ord sagt om den saken i § 54, utan där säges endast, att Kungl. Maj:t utfärdar dessa reglementen med alla deras bestämmelser efter förslag från stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan. Ja, det är icke ens föreslaget, att riksdagen i sitt beslut

Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.

(Forts.)

skulle uttala, att riksdagen bifaller detta Kungl. Maj:ts förslag under »förutsättning» att den skall bliva hörd rörande vissa frågor.

Vare sig man nu gör en sådan förutsättning eller icke — det synes mig vara fullkomligt likgiltigt, vilket som sker — så går riksdagen således ut från antagandet, att Kungl. Maj:t skall höra den, eftersom Kungl. Maj:ts rådgivare i den kungl. propositionen sagt, att även de förutsätta, att riksdagen skall höras i dessa fall, och enär riksdagen fått se dessa reglementen, där det står, att Kungl. Maj:t tänker höra riksdagen. Men i någon som helst bindande form finnes detta icke uttalat. Konungens rådgivare i detta ögonblick hava visserligen genom ett sådant uttalande bundit sig att så länge de sitta i rådet fullfölja denna tanke, men när det kommer andra rådgivare, äro de lagligen *icke* bundna, då lagen icke binder dem. Det kanske invändes, att jag ser litet mörkt, därför att man kan vänta sig att eventuellt få en socialdemokratisk regering. Jag vill då säga, att det icke alls är fallet. Jag skulle frukta det minst lika mycket, om man hade en ren högerregering, då erfarenheterna från 1900-talets högerregeringar för vårt konstitutionella livs vidkommande äro ganska be-
tänkliga.

Men om man sålunda icke kan inse, att denna förutsättning på något sätt förpliktar Kungl. Maj:t, icke ens om riksdagen uttalar den i dag, så frågas: vad skulle det tjäna till, varför skulle man höra riksdagen i dessa fall? Jo, säger utskottet på sid. 2, det finns vissa delar av dessa reglementen, som äro av konstitutiv natur, och så ger utskottet en förklaring till detta genom tillägget: »d. v. s. icke kunna i särskilda fall utan riksdagens hörande ändras». Jag måste bekänna, att det förefaller mig vara något underligt skrivet, ty icke är detta innebörden av att en bestämmelse är av konstitutiv natur. Att den är av konstitutiv natur betyder, att den hänför sig till de grundläggande föreskrifterna rörande kommunalförvaltningens organisation, och med avseende på sådana bestämmelser stadgar grundlagen, att om dem skall riksdagen icke höras, *utan besluta*. Äro de av konstitutiv natur, skola de stå i kommunallag, och då skall riksdagen icke höras utan besluta. Här säger utskottet, att bestämmelserna äro av konstitutiv natur, d. v. s. att om dem skall riksdagen höras. Jag kan icke finna annat än att man på den vägen kommer ifrån vad grundlagen stadgar angående kommunallags stiftande. Antingen är en bestämmelse av konstitutiv natur, och då hör den till kommunallag och skall riksdagen besluta om den och giva sitt samtycke, eller också är den icke av konstitutiv natur, och då varken bör eller behöver riksdagen ens höras.

Jag kan under sådana förhållanden icke finna annan utväg än den, att de bestämmelser, som äro av konstitutiv natur, sättas in i § 54, eller hellre att man i § 54 hänvisar till en särskild lagstiftning, icke rörande dessa reglementen i allmänhet, men rörande de bestämmelser däri, som anses vara av konstitutiv natur, och som alltså böra komma in i kommunallag.

Mot det förra alternativet kan man invända, att paragrafen blir otymplig. Ja väl, men erfarenheten visar, att riksdagen icke dragit

sig för det förut. Både landstingsförordningen och kommunalstyrelseförordningarna för land och stad hava blivit synnerligen otympliga i de pragrafer, där det ryckts in bestämmelser dels angående grupp-fördelningen vid landstingsval, dels för övrigt rörande rösträtten och det proportionella valsystemet. Nog kan man rycka in det på det sättet. Vill man emellertid icke detta, kan man skriva en särskild lag, som blir kommunallag i alla fall. Men det kan icke gärna vara konstitutionellt möjligt att införa en sådan anordning som skulle i all tysthet förändra den ordning, grundlagen stadgat för lagstiftning. Har grundlagen lagt i Konungens hand att ensam besluta, då kan icke riksdagen ställa som något villkor, att den skall höras. Har grundlagen lagt i Kungl. Maj:ts och riksdagens hand beslutanderätten, så kan icke riksdagen avstå därifrån. Lagstiftningsformen är bestämd, och man bör icke och kan icke enligt mitt förmenande med någon rättslig verkan gå in på sådana äventyrligheter, som här äro föreslagna, att riksdagen med uppgivande av sin beslutanderätt skulle uttala en önskan om att bliva hörd utan den allra ringaste konstitutionella visshet eller garanti för att detta krav kommer att bliva grundlagsenligt respekterat.

*Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
länderätt.
(Forts.)*

Herr greve och talman! Jag yrkar under dessa förhållanden avslag på utskottets förslag.

Herr statsrådet Holmquist: Herr greve och talman, mina herrar! Jag får verkligen säga, att ur ren juridisk-doktrinär synpunkt kan det nog knappast riktigt på allvar bestridas, att det icke ligger ett och annat sanningskorn i vad den siste ärade talaren anfört. Men ser man åter saken såsom föregående riksdag gjort, som förutvarande civilministern gjort, vilket Kungl. Maj:ts regering accepterat, så tror jag dock, att man även med bibehållen aktning för juridisk sakkunskap skall våga säga, att man kan taga det föreliggande förslaget i den form det här föreligger. Det är väl, då man går till vår positiva lagstiftning, ingalunda så alldeles ovanligt, att vissa bestämmelser i stadgeform eller under andra icke fullt såsom lag angivna normer hava fått sin tillblivelse genom riksdagens medverkan, och man har ju vid sådana förhållande alltid, då det gällt att i dessa lagbestämmelser få ändringar, även gått till riksdagen för att låta riksdagens ord i det fallet få betydelse. Ingen lär väl ett enda ögonblick betvivla att, vad än regeringsutvecklingen kommer att gå i för riktning, vare sig det blir en socialistisk, en liberal eller högerregering eller varför icke en bolsjevikisk regering, dessa med skärpa uttalade bestämmelser ovillkorligen skola föränleda, att parlamentet, den svenska riksdagen, får göra sitt ord hört. Jag kan vid sådant förhållande icke finna annat än att förslaget, som det här föreligger, bör kunna av riksdagen antagas, och detta så mycket hellre som ju riksdagen redan förut har skänkt detta förslag sitt understöd. Även om man i rent teoretiskt hänseende skulle hava någon tvekan om vilken väg som i detta hänseende vore den bästa, så vill det dock synas mig, att de

Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.
(Forts.)

praktiska skälen här hava rätt att göra sig gällande och att det icke kan sägas, att man genom deras tillgodoseende begår någonting, som kan tolkas såsom kränkning av gällande lag.

Jag vill även påpeka en praktisk synpunkt, som i detta ärende särskilt tränger sig fram. I själva verket är väl detta så att säga en försökslagstiftning. Ingen kan väl egentligen med bestämdhet säga, att genom antagandet av denna lag och utfärdandet av dessa reglementen man är fullt på det klara med att man tillgodosett de bästa synpunkterna på den föreliggande frågan. Är det icke även med hänsyn härtill lämpligt, att då man nu i viss mån går fram på en försökets väg, man tager detta under sådana former, att man jämförelsevis lätt kan övergå och förändra det till något bättre och kanske även högre.

Med detta uttalande ber jag, herr greve och talman, endast få förklara, att jag för min del icke funnit mig i någon mån övertygad därom, att icke förslaget såsom det här föreligger, tillstyrkt av ett enhälligt utskott, fyller de krav, som man bör ställa på det för att kunna rekommendera det att av kammaren bifallas.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Till komplettering av vad vi nyss hört från statsrådsbänken vill jag hänvisa till denna frågas historiska förlopp under fjolårets riksdag, då förslag av enahanda innebörd som det nu föreliggande bars fram från regeringen.

Den skiljaktigheten förelåg då, att det icke så pass tydligt som nu ägt rum uttalades, att dessa kommunalborgmästartjänster skulle tillsättas med fullmakt. Det var en grupp inom konstitutionsutskottet, som med skärpa framhöll i en reservation, att man ville hava en bestämd garanti för att borgmästarna skulle tillsättas med fullmakt, vilket skulle poängteras genom en särskild bestämmelse därom i kommunalförfattningen, således i full överensstämmelse med vad herr Reuterskiöld, om jag fattade honom rätt, för sin del yrkade. Emellertid ville majoriteten icke gå med på detta beslut, och frågan låg, när ärendet anmälde i kamrarna, faktiskt så, att det var all anledning att antaga, att kamrarna skulle stanna i olika beslut och hela denna så länge önskade reform därigenom bliva uppskjuten på obekant tid. I sista sekunden försöktes emellertid en kompromiss, gående ut därpå, att därest den minoritet jag talar om genom ett autentiskt yttrande från statsrådsbänken fick ett bestämt löfte om att dessa s. k. konstitutiva paragrafer i reglementena icke skulle av Kungl. Maj:t ändras med mindre än att riksdagen bleve hörd, så förklarade sig den minoritet, som stod bakom reservationen, nöjd med ett dylikt uttalande.

Det är ett tillmötesgående av den önskan, som sålunda uttalades och som man år 1919 förklarade sig nöjd med, som nu har fått uttryck i sista paragraferna i dessa reglements-förslag, varemot herr Reuterskiöld vänt sig.

När sålunda detta ärende nu återkom till konstitutionsutskottet och de personer, som varit reservanter, funno, att deras önskningsmål på detta vis blivit tillgodosett och en så vitt man kunde förstå fullt bindande garanti lämnad från regeringssidan, att dessa s. k. konstitutiva paragrafer icke skulle ändras utan riksdagens hörande, så ansåg sig den gamla minoriteten kunna vara nöjd med ett dylikt förslag.

Vad den konstitutionella sidan av saken beträffar, så är det väl ingenting oriktigt i detta förfaringssätt. Herr Reuterskiöld hade också, efter vad det tyckes mig, bara den anmärkningen, att Kungl. Maj:t icke kunde anses vara bunden genom dessa paragrafer i reglementena. Kärnan i de olika meningarna är således, huruvida Kungl. Maj:t är bunden eller icke i den delen. Jag för min del kan icke se, att det ligger inom möjlighetens område efter så många gånger uttalade löften från regeringens sida, att detta icke skulle betraktas åtminstone såsom ett avtal, som bör hållas, varför jag, som tillhörde de reservanter, som funna, att det låg en viss risk i att riksdagen icke fått bestämt besked om att Kungl. Maj:t icke skulle ändra reglementena utan riksdagens hörande, nu för min del anser mig kunna vara nöjd.

Under sådana förhållanden och då jag vet, att ett avslag på ifrågavarande nu för andra gången framförda förslag skulle hava den följden, att om frågan icke uppsköttes på obestämd tid, den med all sannolikhet skulle komma att föreligga i ett skick, som kunde motivera mycket mera berättigade anmärkningar än denna, som jag ändock tycker stöder sig på rätt formella grunder.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Ja, nog torde det var allmänt känt, att aktningen för lag och grundlag icke är alltför stor i detta land, och nog torde det vara alltför väl känt, att man skyller på kristiden, att aktningen för lagen har minskats, men om riksdagen själv betraktar grundlagen som en teori, vilken den anser sig kunna av praktiska hänsyn sätta sig över, därför att den efter sin natur blott giver formella bestämmelser, då tror jag, att riksdagen själv har en mycket väsentligt skuld till att aktningen för lagen och grundlagen försämras. Att det är teoretiska synpunkter, när man hävdar, att grundlagen säger ett och icke ett annat, som man praktiskt taget här vill genomföra, det kan jag icke medgiva; utan försävt man anser grundlagen vara en levande verklighet även för statsråden, synes det mig vara en nödvändighet att icke bagatellisera vad dess bestämmelser innehålla, och att på sidan om den väg, som grundlagen anvisar, gå en annan, har sådana risker och följder med sig, som man i det ögonblick, då det sker, icke kan överskåda. Jag vågar därför påstå, att om man också åberopar, att många ha gjort det förut, att riksdagen har gjort det o. s. v. står emot

Lagförslag rörande reglementet för magistratens förvaltningen i städer under länshöfdingens förvaltning.
(Forts.)

Lagförslag
rörande regle-
ring av maji-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.

(Forts.)

detta orden i den gamla domarregeln, att »ingen kan hjälpa sin sak därmed, att han säger många vara, som så göra som han gjort haver, efter det finnes vara emot lagen, det som han gjort haver». Ur den synpunkten måste jag fortfarande, även med risk att anses vara formell, vidhålla mitt avslagsyrkande, därför att ett högre intresse än den praktiska kompromissen här står på spel. Jag vill endast tillägga, att betraktar man hela frågan ur den synpunkt, som den siste ärade talaren syntes göra, nämligen att det gäller ett avtal, om jag fattade honom rätt, mellan Kungl. Maj:t och riksdagen, då är man inne på ändå betänkligare vägar än förut.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Jag tror, att man icke får taga frågan så tragiskt som herr Reuterskiöld synes göra. I regeringsformen heter det om kommunallagsstiftande: »Huruledes särskilda menigheter må för egna behov sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarna, vilka av Konungen och riksdagen gemensamt stiftas.» Med kommunallagarna menas på detta ställe närmast de egentliga kommunallagarna av år 1862 och icke vilka kommunala bestämmelser som helst; konstitutionsutskottet har också en gång uttalat den meningen.

Uti de ifrågavarande reglementena förekomma bland övriga detaljbestämmelser, som ha ansetts vara av s. k. konstitutiv natur, åtskilliga som rakt icke ha den betydelse, att de verkligen behöva stå i de egentliga kommunallagarna, utan som mycket väl kunna stå i ett reglemente, som utfärdas av Kungl. Maj:t ensam, fastän det rör kommunen. Fjölårets utskott beaktade också denna sak. Det yttrade, att »enligt utskottets uppfattning vore åtskilliga av de bestämmelser, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle meddelas i särskilda, för varje stadsstyrelse i administrativ väg utfärdade reglementen, av den natur, att de lämpligen borde införas i kommunallagarna. Särskilt grundsatserna att kommunalborgmästare endast kan utses bland de tre behöriga personer, staden därtill föreslagit, ansåg utskottet vara av den fundamentala betydelse, att den omedelbart borde erhålla plats i kommunalförordningen för stad.» Den har också där i det i år framlagda förslaget sin plats. Vidare yttrade utskottet, att »även andra av de reglementariska bestämmelserna vore egentligen av den art, att de borde meddelas i form av kommunallag. Hit hörde t. ex. bestämmelserna om den tid, för vilken kommunalrådmän skola väljas» m. m. Jag frågar, om denna bestämmelse kan vara av sådan betydelse, att man kan tala om ett grundlagsbrott, om man icke i själva kommunallagen tager in bestämmelser om den tid, för vilken kommunalrådmän skola väljas. Det kan vara lämpligt att fastställa olika tid i olika städer för tjänstgöringsskyldigheten — i en stad kanske fyra år, i en annan måhända sex år. Jag tror verkligen icke, att dylikt är av den betydelse, att man kan beskyllas för något slags grundlagsbrott, ifall man icke för in sådana stadganden i själva kommunallagarna och sålunda tynger dessa med bestämmelser, som kunna vara olika för olika städer.

Utskottet avstod emellertid i föl från att föreslå de ytterligare

lagändringar, som möjligen kunde betingas härav, och hänvisade till att en allmän revision av kommunallagstiftningen pågår och att detta spörsmål lämpligen kunde upptagas till behandling i samband därmed. Finner nu denna kommitté vid frågans närmare granskning, att en eller annan bestämmelse av dem, som nu intagas i reglementena, lämpligen bör införas i själva kommunallagarna, kommer denna kommitté sannolikt att föreslå detta, och då antager jag, att riksdagen icke nekar att vidtaga en dylik förändring. — Den bestämmelse, som utskottet i fjol ansåg vara av den vikt, att den ovillkorligen borde in i kommunallagarna, är i år flyttad dit. Det konstitutionella krav, som då framställdes, har således blivit beaktat.

För övrigt vill jag säga, att då herr Reuterskiöld påstår, att det icke skulle vara tillräckligt, att man i dessa reglementen uttalat, att vissa av stadgandena icke få ändras utan riksdagens medverkan, för att Kungl. Maj:t sedermera vid en ifrågasatt ändring verkligen skulle tillfråga riksdagen, så tror jag, att herr Reuterskiöld uttalat ett alltför stort misstroende mot vilken regering som än härefter kommer.

För övrigt är det ju en känd sak, att även bestämmelser, som höra under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning, stundom av Kungl. Maj:t hänskjutas till riksdagen för att giva dem en viss större fasthet. Så höres t. ex. riksdagen över bestämmelserna angående utarrendering av kronans domäner, ehuru ordnandet härav är en administrativ angelägenhet, och på samma sätt i åtskilliga andra frågor, som falla under Kungl. Maj:ts lagstiftningsrätt. I sådana fall begär Kungl. Maj:t riksdagens yttrande, och när detta en gång skett, anser man, att Kungl. Maj:t sedermera återigen bör fråga riksdagen, innan sålunda av riksdagen godkända bestämmelser i administrativ väg ändras. Så kommer givetvis att ske även med ifrågavarande reglementariska bestämmelser.

Jag tror, att man mycket väl kan förfara på det sätt, som här har skett, om också den andra vägen — att införa dessa bestämmelser i kommunallagarna — om man vill följa en mycket sträng formell uppfattning, kanske vore riktigare. Om något grundlagsbrott kan i alla händelser i detta sammanhang ej bliva tal.

Herr Reuterskiöld: Den siste ärade talaren har gått litet vid sidan av saken, skulle jag tro. Han har först och främst, såvitt jag kan se, icke alldeles riktigt återgivit vad som står i reglementenas sista paragrafer. Där står icke, att riksdagen skall medverka vid en ändring, utan det står endast: »Väckes fråga om nytt reglemente för stadsstyrelsen eller om ändring i sådant reglemente, ankomme å stadsfullmäktige att därom göra framställning hos Kungl. Maj:t, som i ärendet beslutar», i fråga om ändring av de och de paragraferna »dock först efter riksdagens hörande». Detta säger Kungl. Maj:t till stadsfullmäktige i ett reglemente, som Kungl. Maj:t själv utfärdar. Stadsfullmäktige läsa detta och se, att Kungl. Maj:t här talar om att han kommer att besluta men först efter riksdagens hörande. Riksdagen har icke att godkänna, utan blott uttala sig om detta reglemente och det

Lagförslag rörande reglementering av magistratsförvaltningen i städer under landsrätt.
(Forts.)

*Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.
(Forts.)*

behöver aldrig av Kungl. Maj:t utfärdas. Även om riksdagen yttrar sig öfver dessa reglementen i dag, föreligger icke dess samtycke till dem, och det är dock en annan och väsentligt annan sak, om Kungl. Maj:t hör riksdagen i detta fall och sedermera gör det gång på gång. Det kan han göra, men han kan icke förpliktas att göra det. Därför är den förpliktelse, som statsrådet har åtagit sig, förbindande endast för honom, men under inga omständigheter för hans efterträdare. Konstitutionellt finns vid avvikelse intet ansvar och parlamentariskt kan en majoritetsminister göra vad han vill.

Den föregående ärade talaren har också sagt, att det är många av dessa bestämmelser, beträffande vilka det är tämligen likgiltigt, om de stå i själva kommunallagarna eller icke. Ja, i så fall äro de icke av konstitutiv art. Men utskottet har själv sagt, att de äro av konstitutiv art, och äro de av konstitutiv art, skall riksdagen besluta om dem, icke blott höras. Antingen äro de det ena eller det andra; i ena fallet har riksdagen medbeslutanderätt, i andra fallet ingen befogenhet alls. Om man nu bagatelliserar vad man i utskottet sagt vara av konstitutiv natur, kan jag icke finna, att det betyder något annat än att man i så fall river upp grunden för yrkandet om riksdagens hörande. Man har byggt skyldigheten att höra riksdagen på att dessa bestämmelser äro av konstitutiv natur. Nu säger man, att de icke äro vidare konstitutiva — ja, då är ju grunden också borta för Kungl. Maj:ts skyldighet att höra riksdagen.

Jag vill dessutom och till sist erinra därom, att då man säger, att det är de gällande kommunallagarna av år 1862, som avses i regeringsformen, så är det en sanning med modifikation. Det är de områden för lagstiftning, som äro angivna genom dessa lagar med de utvidgningar och ändringar, som tidernas omskiftning ha påkallat, som avses i grundlagen. Jag erinrar om att när municipalsamhällena uppkommit och började på att ordnas, fann man, att det kunde icke fortgå i administrativ väg, utan bestämmelser därom borde inryckas i förordningen om kommunalstyrelse på landet, och så kom § 80 i denna förordning till just med avseende på de konstitutiva bestämmelserna rörande municipalsamhällena. Här är det en utvidgning i samma riktning med avseende på vissa städer, som icke längre passa in under den gamla schablonen, och då är det helt naturligt, att de konstitutiva bestämmelserna eller de bestämmelser, som åtminstone utskottet anser vara konstitutiva, också skola ryckas in i lagen eller i en särskild lag av kommunallags natur.

Herr greve och talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag skall gärna medgiva, att det har varit vida mera tilltalande, om Kungl. Maj:t hade gjort, som herr Reuterskiöld här föreslagit — jag vill icke säga, inryckt alla dessa detaljbestämmelser i 54 § av förordningen om kommunalstyrelse i stad, men i denna paragraf hänvisat till en särskild av konungen och riksdagen antagen stadga, i vilken dessa bestämmelser av kommunallags natur hade sammanfattats. För min person-

liga del skulle jag alldeles givet föredragit en sådan form för denna lagstiftnings genomförande framför den i propositionen använda reglementens formen. Då konstitutionsutskottet icke har anmärkt på den av Kungl. Maj:t följda formen utan ansett sig kunna biträda den, beror det emellertid på att utskottet icke kan dela herr Reuterskiölds uppfattning, att Kungl. Maj:t icke skulle vara förpliktad genom de alldeles bestämda uttalanden, som här gjorts från det ansvariga statsrådets sida och vilka kommit till uttryck i paragraferna i slutet av vart och ett av de föreslagna reglementena. Jag får verkligen säga, att om det skulle inträffa, att någon chef för civildepartementet tilltrödde sig att utfärda något reglemente i strid mot de bestämmelser, vilka förklarats icke få ändras utan riksdagens samtycke, skulle konstitutionsutskottet och riksdagen säkerligen finna anledning att utkräva ett sådant statsråds konstitutionella ansvar.

Lagförslag rörande reglering av magistratsförvaltningen i städer under landsrätt.

(Forts.)

Herr Reuterskiöld har i sitt yttrande icke ansett nödvändigt att ingå på de ganska plausibla praktiska skäl, som i propositionen till 1919 års riksdag utförligast framhållits och även upprepats i propositionen till denna riksdag, för att icke belasta kommunalagarna med de ifrågavarande detaljbestämmelserna. Han har utslutande hållit sig till sina teoretiska statsrättsliga synpunkter på denna sak. Men jag tror, att kammaren i detta fall kan låta dessa betänkligheter fara. Ur praktisk synpunkt lär det icke vara förenat med någon som helst risk att biträda Kungl. Maj:ts förslag. Att vid sådant förhållande ur de av herr Reuterskiöld anförda, rent formella synpunkterna låta denna grundligt förberedda och praktiskt betydelsefulla lagstiftning falla, på vilken de ifrågavarande småstäderna numera med intresse vänta, kan väl icke gärna komma i fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Herr Reuterskiöld hänvisade till § 80 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, vilken paragraf rör municipalsamhällen. Jag skall då be att få uppläsa vad den paragraf innehåller, och jämföra den med det förslag, som nu ligger på kamrarnas bord, så få vi se, mina herrar huruvida något stöd av en sådan jämförelse kan väntas för herr Reuterskiölds mening.

I § 80 heter det om municipalsamhällen: »Har Kungl. Maj:t förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt vad i hälsovårdssadgan för riket föreskrives om stad skola lända till efterrättelse för område å landet, som ej utgör egen kommun, vare det område att anses såsom ett särskilt samhälle (municipalsamhälle), vars medlemmar äga att, oberoende av kommunen i övrigt, själve vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som avses i

*Lagförslag
rörande regle-
ring av magi-
stratsförvalt-
ningen i
städer under
landsrätt.*

(Forts.)

nämnda författningar eller föränledas av dessas tillämpning inom samhället; och gälla i avseende härå om municipalsamhälle i tillämpliga delar vad i denna förordning är om kommun stadgat, med iakttagande därav att, i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd, motsvarande myndigheter inom municipalsamhälle skola benämnas municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd.» Här hänvisas i fråga om municipalsamhällets självstyrelse till kommunallagarna att gälla i tillämpliga delar. Men så tillägges det i mom. 4: »Finnas i visst fall särskilda omständigheter påkalla undantag från de förut i denna paragraf givna stadganden eller nödvändigöra annan ordning för municipalsamhälles beslutande- och beskattningsrätt, äge Kungl. Maj:t på framställning av Konungens befallningshavande, vederbörande kommun eller medlem av samhället att i ärendet förordna, efter som skäligen prövas.» Där är sålunda en rättighet medgiven Kungl. Maj:t att ordna beskattnings- och beslutanderätten i ett municipalsamhälle fullständigt på fri hand. Jag hemställer, om icke detta i konstitutionellt hänseende är fullkomligt samma sak, som här förekommer i § 54, där det heter: »I stad, där magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskilt tillsatta styrelse fullgöra de å magistraten ankommande bestyr och åligganden om vilkas besörjande därstädes särskild föreskrift i lag eller författning ej meddelats.» Här hänvisas för denna stadsstyrelse till vad magistraten i allmänhet lagligen åligger på samma sätt som för municipalsamhälles självstyrelse hänvisas till kommunallagarna. Sedan heter det: »denna styrelse skall bestå av en kommunalborgmästare och minst två kommunalrådmän dock att utan hinder härav i stad, som kommit i åtnjutande av stadsrättigheter före den 1 januari 1921, om stadsstyrelses sammansättning skall gälla vad i reglementet för stadsstyrelsen är eller varder stadgat.

Kommunalborgmästare tillsättes av Kungl. Maj:t bland de tre behöriga personer, som jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser därtill föreslagits av stadens vid stadsfullmäktigeval röstberättigade invånare. Kommunalrådmän utses av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas av allmänna rådstugan.

Reglemente för stadsstyrelse utfärdas av Kungl. Maj:t efter därom av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan upprättat förslag.»

Sålunda innehålla själva kommunallagarna ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att ordna denna magistratsförvaltning uti städer under landsrätt, precis på samma sätt som § 80 mom. 4 i kommunalförordningen för landet ger Kungl. Maj:t bemyndigande att i administrativ väg ordna självstyrelsen uti municipalsamhällena.

Är det i § 80 i kommunalförordningen för landet föreskrivna förfarandet för ordnande av självstyrelsen i vissa municipalsamhällen icke något grundlagsbrott — och det anser icke herr Reuter-skiöld, tvärtom — så är icke heller det här föreslagna fullkomligt

likartade förfarandet rörande ordnandet av landsstälernas självstyrelse något grundlagsbrott.

Herr greve och talman, jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Lagförslag rörande reglering av magistratsförvaltningen i städer under landsrätt.
(Forts.)

Herr von Geijer: De förhållanden, som det här gäller att reglera, ha ägt bestånd alltsedan dessa fögderistäder tillkommo, och ehuru dessa städer numera äro jämförelsevis många, nämligen 17 stycken, bestämmas deras stadsstyrelse och ordningen för dem helt och hållet i administrativ väg av Kungl. Maj:t. Man kan då icke tala om, menar jag, att man genom det förslag, som här föreligger söker göra intrång på riksdagens rätt att stifta kommunallag. Detta område har hittills utan att däremot riktats någon anmärkning helt varit förbehållet Kungl. Maj:t. Nu söker man få riksdagen med. Vad här föreslås innebär sålunda snarare en utvidgning av än en inskränkning eller en minskning i riksdagens befogenhet. Denna omständighet har gjort, att vi ansett detta vara en vinning för riksdagen och en fördel i förhållande till vad som hittills varit, ty det torde icke ha varit alldeles omöjligt, att Kungl. Maj:t kommer att ordna dessa saker utan riksdagens hörande, i överensstämmelse med den praxis, som hittills gällt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten c.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte förklara sig icke hava andra erinringar att göra mot de till Kungl. Maj:ts proposition nr 12 fogade förslagen till reglementen för olika stadsstyrelser än som framginge av tre vid utlåtandet fogade bilagor.

Ang. förslag till reglementen för olika stadsstyrelser.

Herr statsrådet Holmquist: Herr greve och talman, mina herrar! Vid den nu här slutdebatterade kungl. propositionen ha fogats förslag till reglementen för stadsstyrelser av olika beskaffenhet, om vilka begärts riksdagens uttalande, och utskottet hemställer, att riksdagen måtte göra ett sådant uttalande i vissa hänseenden. De förslag, till vilka utskottet kommit, skilja sig i vissa delar från de förslag till reglementen, som Kungl. Maj:t under-

Ang. förslag till reglementen för olika stadsstyrelser.

(Forts.)

ställt riksdagens prövning. Vissa förändringar därvidlag synas mig vara av jämförelsevis ganska underordnad natur, en del andra förändringar äro av något vidare betydelse men likväl icke av någon särskilt vital innebörd, och slutligen föreligga en del ändringsförslag, som utan tvivel måste hänföras till verkliga förbättringar.

Jag vill endast, då riksdagen nu går att uttala sig i anledning av utskottets förslag, ha sagt, att det förefaller mig i egenskap av chef för civildepartementet, som om jag utan tvekan skulle kunna tillråda Konungen att godtaga de modifikationer, som återfinnas i utskottets förslag.

Greve Spens: Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har nu förklarar, att flertalet av de av utskottet gjorda ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag äro att anse såsom förbättringar. Det är emellertid i en punkt, som enligt min åsikt en förämring skett.

Uti § 6 av det föreliggande förslaget till reglemente dels för stadsstyrelse med kommunalborgmästare och dels för stadsstyrelse med kommunalborgmästare och lagfaren kommunalrådman har utskottet föreslagit, att ansökningstiden vid tillsättning av kommunalborgmästare skulle vara 60 dagar, under det att Kungl. Maj:t föreslagit 30 dagars ansökningstid. Såsom skäl för den längre ansökningstiden har utskottet endast anført, att 30 dagar synes vara en väl knappt tilltagen tid.

Nu förhåller det sig emellertid så, att ansökningstiden till offentliga tjänster i senare tider alltid bestämts till 30 dagar, och riksdagen avlät år 1912 en skrivelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte. Förut gällde alltsedan mitten av 1700-talet, att ansökningstiden till offentliga tjänster skulle vara 56 dagar. Denna långa ansökningstid har i senare tider allmer utbytt mot en ansökningstid av 30 dagar, och 1912 års riksdag skrev, som jag nyss antydde, till Kungl. Maj:t och anhöll, att Kungl. Maj:t, med upphävande av nu gällande bestämmelser om 56 dagars ansökningstid till vissa tjänster, skulle utfärda föreskrifter om kortare tid i nämnda hänseende. Såsom skäl därför anförde riksdagen, att en längre ansökningstid kunde hava varit av behovet påkallad vid den tid på 1700-talet, då bestämmelserna därom tillkommo, men, med nu utvecklade kommunikationer och den snabbhet, med vilken nyheter nu spridas, vore 56 dagars ansökningstid behövt lång. Vidare anförde riksdagen, att det måste alltid i och för sig vara en olägenhet, att en tjänst uppehölls på förordnande under en längre tid. Kontinuiteten i tjänstutövningen minskades därutav. En tillförordnad tjänsteman innehade ej den självständiga ställning och i regel ej heller den erfarenhet, som en ordinarie innehavare av befattningen hade och som ofta kunde vara nödig för tjänstens fullgörande på ett fullt tillfredsställande sätt. Tjänsteverksamheten

och till följd därav även allmänheten bleve därför ofta lidande genom långvariga vakanser.

Ang. förslag till reglementen för olika stadsstyrelser.

(Forts.)

I de instruktioner, som under senare tid utfärdats för ämbetsverk eller styrelser, har också ansökningstiden till ledig tjänst, där sådan stadgats, bestämts till 30 dagar från det kungörelse om ledigheten varit intagen i allmänna tidningarna, och denna bestämmelse om 30 dagars ansökningstid har, såvitt jag vet, varit fullkomligt undantagslös. För närvarande torde endast för häradshövdingar och möjligtvis för lärare vid ett par tekniska skolor gälla längre ansökningstid än 30 dagar. Jag vet visserligen också, att en och annan magistrat fortfarande kungör 56 dagars ansökningstid vid tillsättande av borgmästare- och rådmannabefattningar, men någon uttrycklig bestämmelse därom lär ej finnas, utan den gamla ansökningstiden å 56 dagar tillämpas då utan någon föreskrift.

Om vid val av kommunalborgmästare 60 dagars ansökningstid skulle stadgas, komme en borgmästarevakans att draga en alltför lång tid. Efter ansökningstiden, som skulle bli 60 dagar, skola nämligen handlingarna av konungens befallningshavande till vilken ansökningarna skola inlämnas, överlämnas till stadsstyrelsen, som först skall höra stadsfullmäktige över de sökandes lämplighet för tjänsten samt därefter utlysa och förrätta valet. Därefter skall besvärstid över valet avvaktas, och så skall konungens befallningshavande avgiva yttrande och insända handlingarna till Kungl. Maj:t som utnämner kommunalborgmästaren och särskilt kan få giva dispens från juridisk utbildning. På sådant sätt kan det draga ut många månader, ja ett helt år, innan tjänsten blir tillsatt, vilket medför olägenheter, på sätt jag nyss framhållit. Ealigt min mening är 30 dagars ansökningstid fullt tillräcklig vid tillsättning av denna liksom av andra tjänster. Denna tid är också i överensstämmelse med riksdagens skrivelse 1912, och utskottet har icke angivit något skäl att nu frågå 1912 års skrivelse. Denna § 6 hör också till de stadganden i reglementet, som ej få ändras utan riksdagens hörande, och kommer därför säkerligen att gälla en längre tid.

Jag hemställer på grund härav, herr talman, att kammaren måtte förklara sig ej hava något att erinra mot den lydelse av § 6, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr von Geijer: Herr talman! Ifrågavarande punkt är ju jämförelsevis obetydlig och har icke föranlett mycken diskussion i utskottet. Utskottets ståndpunkt grundar sig huvudsakligen på de skäl, som helt kort äro angivna, nämligen att man ansett, att det vore praktiskt att utsträcka tiden. Några ytterliga skäl kan man ju emellertid angiva till försvar för denna ståndpunkt.

Vad beträffar den av den siste ärade talaren återopade 1912 års stadga, gäller den ju för det första statstjänstemän. Jag har inte det stadgandet till hands, och har inte studerat det och vet

Ang. förslag
till reglemen-
ten för olika
stadstyrelser.

(Forts.)

inte riktigt, vad som ligger där bakom. Men jag förmodar, att en rätt viktig synpunkt vid dess tillkomst har varit, att man velat tillgodose de respektive tjänstemännens rätt, så att inte för långa vakanser uppstå. Jag vill erinra om, att ofantligt många av statens tjänster gå i succession så att säga. Här var det icke fråga om något sådant, utan här var meningen, att man skulle särskilt tänka på transportsökande, för vilka en tid av 30 dagar kanske skulle kunna vara något kort. Det bör vara skillnad på en tjänst av denna art och på en statstjänst, som finnes upptagen i en stat, där löneförmåner och skyldigheter finnas angivna. Här få vederbörande aspiranter på ort och ställe undersöka saken. Det är då inte så lätt att bestämma sig, huruvida man vill eller icke vill antaga en sådan tjänst, som man icke utan direkta undersökningar, kanske på ort och ställe, kan göra sig underkunnig om.

Vidare sammanhänger utskottets ändring med några andra omständigheter, som den ärade talaren kanske förbisett. Kungl. Maj:ts förslag till reglemente innehöll en paragraf, där det medgavs rätt att låta en tjänst av ifrågavarande art stå vakant ända till tre år. Denna paragraf har utskottet för sin del föreslagit skulle helt och hållet tagas bort. Detta sammanhänger i någon mån med formuleringen av här ifrågavarande paragraf. Man ansåg sig då nämligen å andra sidan böra medgiva någon längre ansökningstid jämväl med hänsyn till prövningen av de sökandes kapacitet, ty jag vill erinra om att det finnes en annan paragraf i reglementet, som medger städerna rätt i vissa fall att söka dispens från stadgandet, att kommunalborgmästare i vissa städer skall vara lagfaren. Detta kan i viss mån och i icke så oväsentlig grad sammanhänga just med bestämmelserna om ansökningstiden. Avgörandet av denna fråga, huruvida man skall begagna sig av rätten att söka dispens för en viss person, kan nämligen också taga någon tid, och då kan det vara lämpligt, att städerna ha något längre betänketid än den av Kungl. Maj:t föreslagna tiden av 30 dagar.

Visserligen är detta en jämförelsevis obetydlig punkt, men jag anser ändå, att de skäl, som blivit anförda till förmån för en utsträckning av tiden, äro övertygande och böra väga mer än den uniformitet med statstjänsterna, som den siste ärade talaren påyrkade skulle gälla härvidlag, så mycket mer som jag inte kan finna, att någon olägenhet kan följa av längre ansökningstid, ty någon direkt rätt för någon successor härvidlag torde icke föreligga.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Greve S p e n s: Endast några ord i anledning av vad herr von Geijer yttrade.

Han sade bl. a., att det behövdes lång tid för att man skulle kunna bereda sig på att söka dispens. Men med avseende därå skall

jag be att få framhålla, att dispens behöver icke nödvändigt sökas, förrän valet skett, och det dröjer i alla fall högst avsevärd tid innan valet hålles, så att av den anledningen behövs det icke någon längre ansökningstid än 30 dagar.

Ang. förslag till reglementen för olika stadsstyrelser.

(Porto.)

De skäl, som den siste ärade talaren i övrigt anförde, kan jag icke anse vara av den bärkraft, att de böra föranleda riksdagen att föreslå Kungl. Maj:t att gå ifrån en princip, som riksdagen förut har godkänt, och det är enligt min mening ovillkorligen en olägenhet, att en tjänst kommer att stå så länge obesatt, som den efter utskottets förslag skulle göra.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Schlyter: Den fråga, som nu är under debatt, är visserligen av ganska oväsentlig beskaffenhet, men jag skall dock be att till de skäl, som herr von Geijer anförde för bifall till utskottets förslag, få lägga det, att andra kammaren för sin del redan godkänt förslaget, och det kan väl icke finnas någon anledning till att kamrarna på denna punkt stanna i olika beslut.

Jag begärde emellertid egentligen ordet, därför att greve Spens i sitt yttrande nog gjorde sig skyldig till en misstolkning, som kan bli ödesdiger, ifall den skulle komma att göra sig gällande från städernas sida vid lagens tillämpning. Det är nämligen otvivelaktigt på det sättet, att frågan om dispens för kommunalborgmästare från kravet på juridisk examen skall vara klar före valet. Enligt § 8 i det första och det tredje reglementet skall, om valsedel upptar namn å någon, som är obehörig, sådant namn anses såsom obefintligt. Enligt 3 § är blott den behörig som antingen avlagt juridisk examen eller av Kungl. Maj:t erhållit dispens från sådan examen. Alltså måste dispensfrågan vara avgjord före valförrättningen.

Sedan överläggningen förklarats härmed avslutad, gjordes jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av utelämnande av § 6 i de uti Bil. A och C införda reglementsförslagen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten d).

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning av frågan, huruvida och i vilken mån bidrag till kommunalborgmästares avlöning skulle kunna beredas av statsmedel, samt, därest utredningen därtill skulle giva anledning, för riksdagen framlägga förslag i frågan.

Ang. statsbidrag till kommunalborgmästares avlöning.

Enligt en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar Magnusson i Tumhult, Jansson i Edsbäcken, Henrikson, Leander

Ang.
statsbidrag till
kommunal-
borgmästares
avlönning.
(Forts.)

och *Kahlström* på anförda skäl yrkat avslag å utskottets hemställan under punkt d).

Herr *Johansson, Johan*, i Kälkebo: Såsom kammaren behagade finna, är vid detta betänkande fogad en reservation av åtskilliga ledamöter från andra kammaren. Anledningen till att jag, som i öfrigt fullständigt gillar vad reservanterna anført i sin reservation, icke är upptagen bland dem, är den, att jag på grund av ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet. Till vad reservanterna anført skulle jag endast vilja lägga, att det knappast kan vara följdriktigt att nu skriva till Kungl. Maj:t i ett sådant ärende, när riksdagen för några dagar sedan avslagit ett förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om bidrag av statsmedel till fjärdingsmännens avlöning.

Då jag för öfrigt hör, att andra kammaren antagit reservationen, har givetvis i realiteten frågan därmed förfallit. Jag anhåller därför, att även första kammaren måtte avslå vad utskottet i punkt d) föreslagit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande punkt endast yrkats att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositoner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten d), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 38.

Punkten e).

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskattning av rustnings- och roteringsbesvärens värde vid vissa truppförband under år 1920; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för tygförvaltaren C. A. F. Almquist att för rätt att åtnjuta dyrtidstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 9, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Sedan bankoutskottet tagit kännedom om den av riksdagens år 1919 församlade revisorer avgivna berättelse om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning samt genomläst de protokoll, som blivit förda hos fullmäktige i riksgäldskontoret från och med den 10 januari 1919, intill vilken dag ansvarsfrihet tillerkänts fullmäktige för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, till och med den 9 januari 1920, hade utskottet i förevarande utlåtande meddelat yttrande i anledning av berörda, sålunda verkställda granskning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

I sin ovannämnda berättelse hade riksdagens revisorer å sid. 238 och 239 anfört följande:

»Vid sin granskning av de med statslån understödda järnvägsaktiebolagens räkenskaper hava revisorerna funnit, att enhetliga grunder ej tillämpas vid uppgörandet av de balansräkningar samt vinst- och förlusträkningar, vilka pläga intagas i eller bifogas vederbörande bolagsstyrelses förvaltningsberättelse. Till belysande av detta förhållande må följande anföras.

Redovisningen i balanskontot av statslånen är hos bolagen ganska olikartad. En del angiva endast en slutsumma, innefattande såväl kapitalaskulden som vanlig ränta, anståndsrenta och eventuell överränta: någon skillnad göres ej heller mellan förfallen och icke förfallen skuld. Andra bolag åter lämna specificerade uppgifter i förevarande hänseenden. Det vore givetvis lämpligt, att alla bolag förföre på sistnämnda sätt. Beträffande upptagandet av ränteinkomster och ränteutgifter i vinst- och förlustkontot förfäres även på olika sätt, i det att vissa bolag, såsom riktigt lärer vara, å inkomstsidan redovisa alla ränteinkomster och å utgiftssidan alla ränteutgifter, under det att andra endast å utgiftssidan upptaga det saldo, varmed de senare överstiga de förra. Lämpligt synes vara, att räntorna å statslånen särskilt uppta-

Ang. de med statslån understödda järnvägsaktiebolagens bokföring.

Ang. de med
statslån
understödda
järnvägsaktie-
bolagens
bokföring.
(Forts.)

gas och ej sammanföras med övriga räntor ävensom att, vad beträffar dessa senare räntor, det alltid angives, huruvida de blivit under räkenskapsåret betalda eller blott debiterade. En annan punkt, vari vid bokföringen olika principer göra sig gällande, är redovisningen av *vinst*. Stundom synes trafiköverskottet benämnas *vinst* eller *nettobehållning*. Detta är givetvis ej riktigt, utan såsom *vinst* bör endast upptagas vad som återstår av inkomsterna, sedan alla utgiftsposter ävensom avskrivningar fråndragits. Beträffande dessa sistnämnda förekommer ej sällan, att styrelsen redovisar en så och så stor *vinst* och föreslår, att av denna till avskrivningar skall användas visst belopp. Vilket beslut bolagsstämman fattat i anledning av ett dylikt förslag, kommer emellertid ej alltid till myndigheternas kännedom. I varje fall skulle bedömandet av respektive bolags ställning avsevärt underlättas, om i styrelseberättelserna tydligt angäves, i vilken omfattning och efter vilka grunder avskrivningar blivit verkställda under det gångna räkenskapsåret. Vidare kan nämnas, att full likformighet ej råder i avseende å vad som i styrelseberättelserna intages ur räkenskaper, i det att stundom förekommer, att där inflyter endast trafikkontot och ej *vinst*- och *förlust*kontot. Slutligen må anmärkas, att någon bestämd benämning ej användes å förluster å rörelsen, vilka upptagas å balanskontots tillgångssida, i det att dessa uppföras under olika rubriker, såsom *Kapitalkonto*, *Kapitalkonto*. *Brist*, *Förluster*, *Vinst*- och *förlust*-konto och möjligen ännu andra.

Ovanstående redogörelse för olikheterna i järnvägsbolagens räkenskaper gör ingalunda anspråk på att vara uttömmande, utan har därmed endast avsetts att lämna ett antal belysande exempel.

Det synes uppenbart, att här påvisade och övriga olikheter i järnvägsbolagens bokföring försvåra möjligheten att såväl rätt bedöma ett visst bolags ställning som att anställa jämförelser de olika bolagen emellan. Ett sådant förhållande är givetvis till men såväl för statsrevisorerna som övriga myndigheetr vid deras granskning. Till följd därav synes det revisorerna önskvärt, att åtgärder vidtagas för ernående av förbättrade förhållanden i förevarande hänseende. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida ej, sedan utredning i detta syfte blivit verkställd, formulär till normalbokföring för ifrågavarande enskilda järnvägsbolag borde upprättas samt bolagen åläggas att vid sin bokföring följa dessa formulär.»

I en med anledning av revisorernas framställning den 18 december 1919 dagtecknad, till riksdagen avläten och till utskottet överlämnad skrivelse hade fullmäktige i riksgäldskontoret dels meddelat, att fullmäktige, vilka delade den av revisorerna uttalade uppfattningen om önskvärdheten av en utredning i förevarande ämne, hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder för utredningens verkställande, dels ock upplyst, att, enligt vad fullmäktige hade sig bekant, fråga föreläge hos 1918 års järnvägskommitté om framställning till Kungl. Maj:t i enahanda syfte.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anmäla revisorernas be-

rörda framställning, med anhållan att Kungl. Maj:t ville låta verkställa omförmälda utredning samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen påkallades.

Ang. de med statslön underlödda järnvägsaktiebolagens bokföring.
(Forts.)

Herr Bäckström: Den utredning, som riksdagen här i anledning av statsrevisorernas hemställan går att begära, synes vara inriktad företrädesvis på den synpunkten, att staten har intresse av ändrad bokföring för privatbanorna i egenskap av fordringsägare hos dessa. Det synes emellertid, som om man vid denna utrednings verkställande borde anlägga även andra synpunkter, synpunkter som delvis framförts av de tidigare motionärerna herrar Åkerlund och Widlund och bland vilka jag för min del nu blott vill stryka under den, att när regeringen har att fastställa taxor för privatbanorna, staten också har intresse av att få ett fullständigare material för bedömande av huruvida dessa taxor äro väl avvägda och icke onödigt höga.

Jag har begärt ordet endast för att uttala den förhoppningen, att den utredning man går att sätta i gång kommer att bliva så pass allsidig, att den tager hänsyn även till andra synpunkter än statens egenskap av fordringsägare.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 10, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet Nilson avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till förordning om punschskatt.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr Nilsson, N. August, avlämnade en av honom och herr Widell undertecknad motion, nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

Motionen hänvisades, i vad den avsåg pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Herr *Clason* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 231, angående höjt dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst.

Denna motion hänvisades, i vad den avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet, såvitt den rörde pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Ang. vissa
ändringar i
sparbanks-
lagen.

Herr *Höymann* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr greve och talman, mina herrar! Syftet med den redan avgjorda sparbanksmotionen är visserligen vunnet, sedan regeringen efter motionens avlämnande beslutat tillkalla sakkunniga för revision av gällande sparbankslag. Med hänsyn till frågans stora betydelse för mycket breda lager av befolkningen tillåter jag mig dock något litet närmare utveckla min i motionen intagna ståndpunkt, eller att insättarna, de verkliga intressenterna, böra erhålla vederbörligt inflytande på förvaltningen av sina i sparbankerna insatta medel.

7 § i 1892 års sparbankslag lämnar föreskrifter rörande huvudmännens uppgift liksom sättet för deras tillsättande. Enligt denna paragraf skola sålunda huvudmännen representera insättarna och såsom överstyrelse övervaka sparbankens förvaltning å deras vägnar, och de skola till ett antal av minst 20, högst 50 utses genom val, på sätt genom reglementet blivit av Konungens befallningshavande fastställt. Slutligen utse huvudmännen den förvaltande styrelsen. Sparbankernas förvaltning vilar sålunda i hela sin vidd ytterst på huvudmannainstitutionen, och de grunder, på vilka denna sammansättes, bliva därför alldeles avgörande för de förvaltande åtgärderna i olika riktningar.

»Det är av vikt», säges det i motiven till lagen, »att då insättare i sparbanken icke lämpligen *samfällt* kunna bevaka sina intressen inom sparbanken, en korporation finnes, som har att representera dessa intressen och särskilt upprätthålla desamma gent emot sparbankens styrelse.»

Hur äro nu dessa korporationer av huvudmän sammansatta, som enligt lagens mening hava att representera insättarnas intressen? I en del sparbanker är det visserligen härutinnan väl beställt, men i en annan minst lika stor del, eller särskilt i landsortssparbanker, där huvudkontoren förlagts inne i respektive provinsstäder, har det mycket allmänt vordna självkompletteringssystemet av huvudmän lett därhän, att huvudmännen icke längre kunna anses representera insättarnas intressen gent emot den förvaltande styrelsen. I nämnda banker tillhörde nämligen från början flertalet huvudmän stads- och mindretalet landsbefolkningarna. Självkompletteringssystemet har nu därstädes *primärt* medfört, att det finnes sparbanker, exempelvis i det av mig i motionen åberopade fallet, där samtliga huvudmän numera äro stadsbor,

oaktat sagda banker i ojämförligt högre grad från lands- än från stadsbefolkningarna hämta sina inlåningar. *Sekundärt* har detta undanskjutande av landsbygdens representanter i förvaltningen återigen medfört maktmissbruk, som icke framgent böra få kvarstå.

15 § i gällande sparbankslag föreskriver, att anslagen ur vinstnedsfonden, sedan reservfonden erhållit sin tillbörliga del, i främsta rummet skola tillföras insättarna såsom tilläggsränta eller för väckande och underhållande av mindre bemedlades håg till ökad sparsamhet, i andra rummet till sådana välgörande och allmännyttiga ändamål, som icke tillgodoses genom skattebidrag. — Huru förverkligas nu under hägn av olikartade reglementsbestämmelser i många av nämnda banker denna lagparagrafens vackra tanke, ja därom lämnar omigen det av mig i motionsskrivelsen anförda exemplet en mindre tilltalande bild. »De flitiga insättarna», som i första rummet skulle tillgodoföras vinstanslag, hava under en tidsperiod av 28 år erhållit allenast 500 kronor eller ungefär en fjärdedels procent av lämnade anslag.

Detta skulle ju möjligen lika fullt kunnat tolereras, därest icke staden helt lagt beslag på återstående 99 $\frac{3}{4}$ % eller 194,000 kronor, utan åtminstone i någon ringa mån tillfört dessa sådana välgörande och allmännyttiga institutioner, som direkt eller indirekt gagnat den utanför staden boende jordbrukarbefolkningen, som dock utgör den ojämförligt största parten insättare.

Ett annat maktmissbruk, vartill självkompletteringssystemet lett och som i lika hög eller kanske än högre grad, ehuru mera fördolt, undandraget huvudparten insättare dem tillkommande förmåner ur sparbanken, är den utlåningspolitik, som i många av nämnda banker bedrives. Jag syftar härvidlag på de i regel låga räntesatser, som flertalet av dessa banker många gånger åsätta stadskommunala lån — räntesatser till och med så låga att de stundom understiga gällande inlåningsränta medan motsvarande förmånliga kreditgivning åt kringvarande landskommuner för liknande eller kanske än bättre ändamål helt saknas. Detta förklarar förmodligen även, varför vinstanslagen i många sparbanker bliva så små i förhållande till inlåningens storlek, ganska säkert undandragas jämväl såmedelst insättarna rätt så väsentliga vinstanslag.

Att självkompletteringssystemet mångenstädes ej prövats vara nyttigt och bra, framgår väl bäst därav, att det nu är fjärde gången på elva år, eller tidigare åren 1909, 1913 och 1919, som motioner i syfte att söka bryta systemet framkommit. Förra året tillstyrktes motionen enhälligt av bankoutskottet och bifölls av andra, men fälldes i denna kammare. Att döma av diskussionsprotokollet torde orsakerna till att frågan då föll i detta rum huvudsakligen varit två. Den ena och mest vägande torde hava varit den, att motionärerna icke påvisat några positiva olägenheter av självkompletteringssystemet, och den andra svårigheten att finna en annan och bättre form för huvudmännens rekrytering. Av dessa invändningar torde den första genom påvisade missförhållanden vid anslagsfördelningen och beträffande utlåningspolitiken vara bragt ur världen. Vidkommande återigen den andra eller

*Ang. vissa
ändringar i
sparbankslagen.*

(Forts.)

Ang. vissa
ändringar i
sparbanks-
lagen.
(Forts.)

rekryteringssvårigheten förefaller mig den naturligaste och närmast tillhands liggande utvägen vara att låta insättarna själva utgöra väljarkår. Härigenom inträffar automatiskt möjligast största rättvisa åt alla håll. Jag menar härvidlag ej, att varje liten insättare bör vara väljare, men de verkliga spararna, eller de som exempelvis under en tidsperiod av minst fem år haft större belopp inestående, böra efter någon graderad röstskala, som beroendegöres av det inestående beloppets storlek, enligt mitt förmenande tillförsäkras funktionen i fråga.

Denna form för huvudmännens tillsättande är heller icke ny. Redan före tillkomsten av gällande sparbankslag var den i form av en femgradig skala i en sparbank och på allra senaste tiden har den kommit till användning i två. — De nya norska och finska sparbankslagarna gå även i samma riktning, och i våra ömsesidiga livförsäkringsbolag, vilkas väsen är med sparbankernas närbesläktat, tillämpas allmänt systemet, att försäkringstagarna efter försäkringsbeloppens storlek utöva inflytande på den förvaltande representationens tillsättande. Prövas det emellertid lämpligt att i vissa större sparbanker, eller beträffande sådana som arbeta på ett mycket vidsträckt område, i viss mån frångå detta system, torde sådana allmänna korporationer som hushållningssällskap och landsting eller, i städer som ej tillhöra landsting, respektive stadsfullmäktige vara mest skickade att i någon mån öva inflytande på representationens tillsättande.

Vid den diskussion, som förra året fördes i denna kammare rörande den ifrågasatta systemförändringen, framhölls jämväl såsom skäl häremot, att allt tydligen var väl beställt, då sparbankernas inlåningar alltjämt ökas och vid 1917 års ingång något överstego 1,2 miljard kronor. Detta är nog riktigt, men jag tror icke, att man vågar påstå, att detta förhållande varit beroende på någon synnerligen förträfflig, utan snarare i trots av en rätt så bristfällig organisation.

Man bör även härvidlag betänka, att lantbrukarna numera på ett helt annat och mera vaket sätt än tidigare på olika punkter bevaka sina ekonomiska intressen. Få de blott klart för sig, och detta kan inträffa mera spontant än man på många håll önskar och vill, att avkastningen av deras sparmedel vid en blygsam ränteutäkt användes till för dem främmande ändamål, kan det lätt hända, att de i större utsträckning, än vad redan nu är fallet, upphöra att gå till sparbankerna med dessa och låta dem vid högre depositionsränta hamna i andra penninginrättningar, varifrån de utan allt för långa omvägar slutligen gå till storbankernas i storstäderna förlagda huvudkontor. Landsbygden avfolkas numera till en olycka för landet i dess helhet allt mer och mer till förmån för de redan överbefolkade städerna. Det vore verkligen mer än beklagligt, om även landsbygdens sparmedel genom oklok eller bristfällig sparbankspolitik skulle vandra samma väg. Landsbygden behöver lika fullt rörelsekapital för sitt kommunala och enskilda behov, och detta bör utan mellanhandsintrång vara till finandes i sparbankerna.

Med dessa ord har jag, herr greve och talman, endast velat framlägga mina skäl för att man bör genom utredning undersöka de prak-

tiska möjligheterna för ett uttryckligt erkännande i lagen av insättarnas rätt till direkt inflytande på huvudmannainstitutionens tillsättning, vilken rätt jag i princip funnit vara obestriddlig.

*Ang. vissa
ändringar i
sparbanks-
lagen.
(Forts.)*

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 31, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 34, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels ock till riksdagens förgrändanden:

nr 32, för revisionssekreteraren m. m. B. N. R. Lilienberg att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 33, för hovrättsrådet m. m. E. A. Lindman att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 35, för hovrättsrådet m. m. G. F. Lindstedt att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 36, för hovrättsrådet J. A. Samuelson att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordügarandelar i gruvor;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst statslån från egnahemslånefonden till Kungsörs egnahemsförening u. p. a.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av ett område vid berget Vaddetjäcko i närheten av Torne träsk;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss statens järnvägar tillhörig mark vid Tullinge hållplats m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,53 på dagen.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 126, angående förhöjning av inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn till befattningshavare vid lotsverket;

nr 127, angående pensioner åt fodermarsken K. V. Gustafsson och räknebiträdet A. K. E. Borén samt årligt understöd åt änkan S. V. Holmstedt och hennes dotter;

nr 130, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre portvakten C. E. Carlsson;

nr 131, angående pension å allmänna indragningsstaten åt fästningsbyggnadsarbetarna K. J. Lind, J. Karlsson och G. Petterson;

nr 132, angående pension å allmänna indragningsstaten åt sömerskan Lovisa Margareta Johansdotter;

nr 133, angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbeterskorna vid ammunitionsfabriken Brita Olsson och Ebba Maria Svensson;

nr 134, angående lönereglering för länsveterinärer;

nr 135, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar;

nr 138, angående upplåtande av vissa lokaler för metallografiska forskningsinstitutet; samt

nr 139, angående disponerande för arméns räkning av visst antal sängplatser å länslasarettet i Umeå.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 236, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åstadkommande genom statens ingripande av bättre anordningar för transport å landsbygden av sjuka till och från sjukhus, beslöt kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 1 A, angående reglering av utgifterna under riksstatens för

år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tredje huvudtitel innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för landskanslisten K. H. Schöning att komma i åtnjutande av de från och med år 1918 fastställda avlöningsförmåner för landsstaten;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av ytterligare två platser vid Västerviks hospital åt Kalmar läns landsting; samt

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av en kabel för riksledningar mellan Stockholm och Göteborg;

jordbruksutskottets utlåtanen:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkterna 11 och 12; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Växjö hospital tillhöriga markområden; ävensom

särskilda utskottets utlåtanen nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 126, 138 och 139 till statsutskottet, nr 127 och 130—133 till bankoutskottet samt nr 134 och 135 till jordbruksutskottet.

Herr *Frändén* väckte en motion, nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7,35 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
